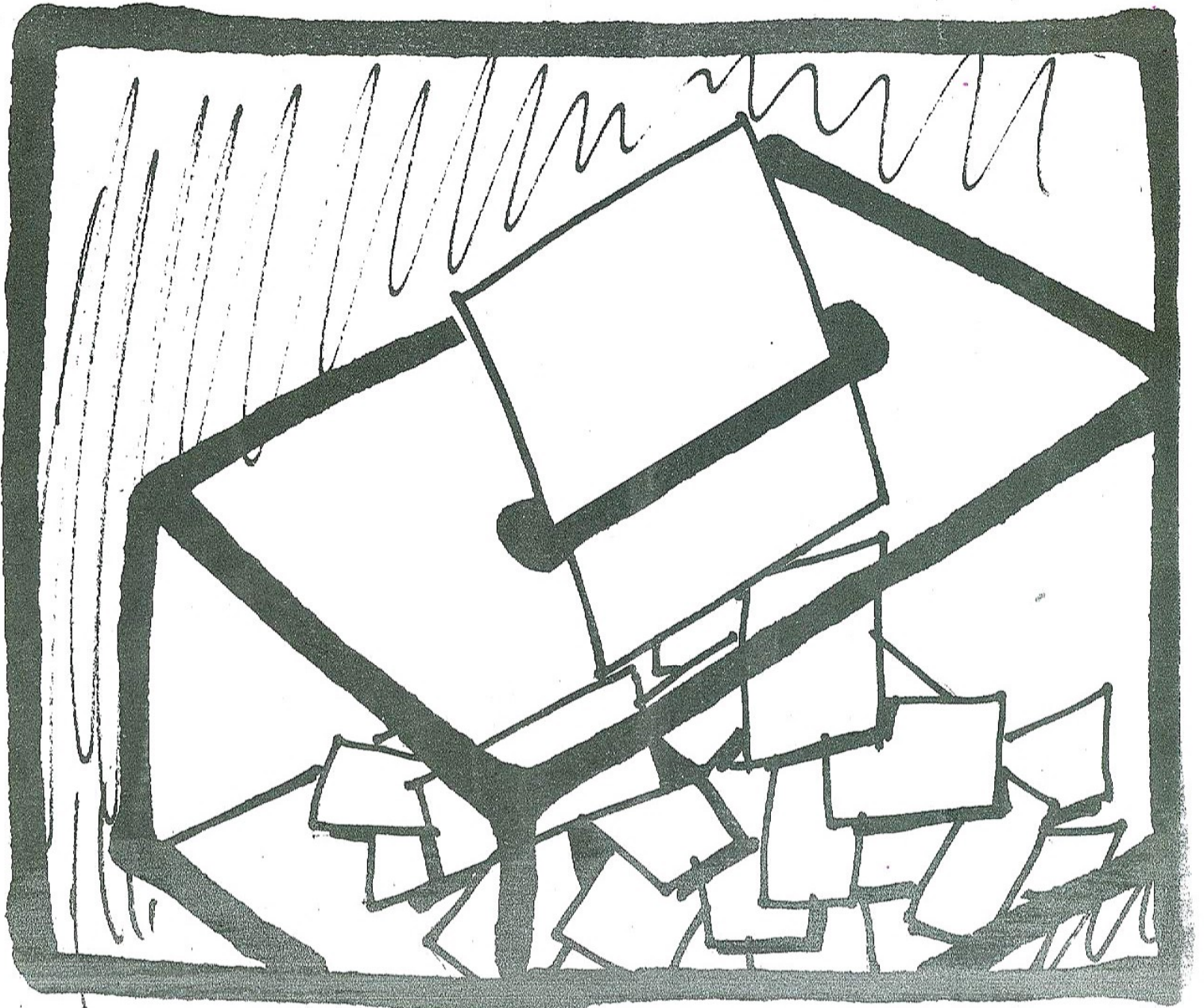

L'ARTESANA

ARTESA DE LLEIDA

Abril-Maig/91 Nº 124

PÒRTIC

Ja fa alguns anys que la festivitat de Sant Jordi i tot el que representa, passava del tot desapercebuda al nostre poble i no només perquè no era (no és) un dia festiu sinó perquè ningú no feia res per a fer una mica més assenyalat el dia d'aquest sant com li correspon al patró de Catalunya. Encara que les coses han canviat substancialment, no han canviat tant per a fer d'aquest dia una data festiva i reivindicativa alhora, com un altre Onze de Setembre.

De totes maneres sí que Sant Jordi és més present que mai entre nosaltres gràcies al costum creixent de regalar llibres i roses en aquesta data. A les ciutats per tot arreu hi ha parades de llibres i de roses i molts col·legis deixen sortir els seus alumnes al carrer a participar d'aquesta alegria. Als pobles on sempre tot costa

més d'arribar, això encara no es veu tot i que sí que es nota, almenys a Artesa, una preocupació dels més joves per a comprar una rosa per a regalar a la seva mare o estimada, i també en la compra d'un llibre, també per a regalar.

Al nostre poble ja fa molts anys que per aquestes dates es fa la parada de llibres en català i, últimament no només de llibres sinó, també, de plantes ornamentals, però per la raó que apuntàvem més amunt, en no ser un dia festiu com caldria, aquesta parada sempre va oscil·lant entre el diumenge anterior o posterior al 23 i això segons si aquest dia cau més aprop de l'un o de l'altre.

A Artesa, sempre que el temps a estat bo, la parada del llibre i de plantes s'ha vist molt concorreguda. Les mestresses de casa per a comprar la seva planteta, la resta, els

escolars i jovent, però també gent gran, per a comprar-se el seu llibre. La parada de Sant Jordi a Artesa és sempre ben aprofitada i així (almenys d'aquesta manera) la festivitat és cada any present dins l'ambient del poble.

Encara que aquí ningú no s'ha preocupat de saber els gustos de lectura dels artesencs ni de si aquests gustos van canviant, nosaltres ens atreveríem a apuntar que cada any es compren menys novel·les o llibres de ficció (en proporció com fins ara) i en canvi s'estimen més comprar llibres

de cuina, de plantes, de viatges etc. etc.

No, és clar, no és el Sant Jordi que voldríem, però almenys en qüestions de la llengua (i sense moure'ns de l'experiència del nostre poble) sí que sembla que tot es vagi normalitzant. Avui la gent compra molts més llibres que abans i sobretot es nota una preocupació creixent del pares per a nodrir de llibres catalans la seva llar per a l'educació i formació dels seus fills; això mai no havia passat i és que, en definitiva, l'escola també hi juga el seu paper.

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ I D'INFORMACIÓ LOCAL

NÚM 124 / ABRIL - MAIG 1991

EDITA: AGRUPACIÓ CULTURAL «LA FEMOSA»
CASTELL, 23 ARTESA DE LLEIDA

SEGONA ÈPOCA

DIPOÏT LEGAL: L-264 - 1981

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

ÍNDEX

PÒRTIC / 1

DIÀLEGS AMB ELS CAPS DE LLISTA / 4

Per J.R.S.

BUIT / 7

Per Yaiza

RELAXACIÓ / 9

Per A.F.S.

NOTES I NOTÍCIES / 11

ENTRETENIMENTS / 14

Per M.N.

LA VELLA DE ROMADRIU / 16

Per A. Costafreda

CARTES A UN PSICÒLEG / 19

Per Catxepet

SOTA LES SALADES / 21

Per Felip Gallart i Fernández

FOLKLORE ARTESENC / 24

Per A.C.

Els articles i opinions que apareixen a les pàgines de LA FEMOSA reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

DIÀLEGS AMB ELS CAPS DE LLISTA

En motiu de les properes eleccions municipals La Femosa, ha ofert les seves pàgines als respectius caps de llista, i alhora candidats a Alcalde. Per raons que arà no venen al cas únicament l'actual Alcalde, Josep Drudis ha contestat les nostres preguntes. Heus ací les respostes.

Pregunta.- Que us ha portat a optar a la reelecció com alcalde?

Resposta.- Més que el fet d'haver d'acabar algunes obres, particularment estic molt content de la convivència existent durant aquest vuit anys als que no hi ha hagut cap problema important a nivell de poble, i considero que les autoritats també tenim a veure a fomentar aquest clima, i potser ha estat el que m'ha ajudat a tornar a optar a l'alcaldia.

A més una de les coses que m'ha portat a presentar-me a la

reelecció és el fet que les re-parcel.lacions derivades de les Normes Subsidiàries de Planejament no estan prou enllestides.

Pregunta.- Com valoreu la vostra tasca a l'ajuntament durant aquest darrers vuit anys?

Resposta.- Crec que aquest ajuntament ha fet moltes coses, potser alguna que no està ben feta del tot, però en general crec que hem fet més coses bé que no pas malament, jo particularment potser les més importants són les realitzades al col.legi doncs allí s'aconsegueix formar els joves, i possiblement no hagi estat prou valorat per la gent.

Pregunta.- Quina ha estat la satisfacció més gran de la vostra etapa com alcalde?

Crec que malgrat estar un ajuntament amb una majoria d'Entesa, crec que tots els regidors han pogut expressar la seva opinió i el comportament

dels regidors ha estat força correcte, i que ha estat respectat. Cada regidor una vegada té una determinada tasca encomanada té el meu recolzament total, i de tots estic molt content.

Pregunta.- Quina ha estat la desil.lusió més gran de la vostra etapa com alcalde?

Resposta.- En aquesta darrera legislatura no he tingut cap desil.lusió, però l'anterior quan va trencar-se l'equip de govern, em va causar un gran disgust, en especial el propòsit de presentar un vot de censura, però finalment es va poder solucionar, i acabar la legislatura bé.

Pregunta.- Quines són les mancances que a nivell públic considereu més urgents de solucionar?

Resposta.- Crec que el més urgent seria la construcció d'una depuradora per al servei d'aigua, per la qual cosa he mantingut contactes amb l'alcalde d'Albatarrec, Montoliu i Sudanell, i properament continuarem els tràmits per a veure com es pot fer i si els pobles ho volen, podria ser fàcil de

fer amb la col.laboració de tots.

Pregunta.- Quin és el servei dels que dóna el municipi, que mereix una acció de govern més urgent i necessària?

Resposta.- A més del tema que hem apuntat de l'aigua ens trobem amb la xarxa d'enlluminat que cada vegada es va ampliant i que caldrà agènçar.

Pregunta.- Quin és el model de poble del qual voldríeu ser alcalde?

Resposta.- Sempre havia tingut la idea d'aconseguir un poble de 2.000 habitants per tenir més ingressos pràcticament amb les mateixes despeses, però crec sincerament que el que importa és mantenir la nostra identitat com a poble, augmentant si es possible 200 o 300 habitants. Però hem de pensar que l'agricultura està en un procés difícil per la qual cosa hem d'intentar fer un polígon d'indústries que puguin crear llocs de treball, i que a més les puguem escollir de tal manera que no contaminin, com és el cas de la que ara s'està construint amb la qual es crearan 25 llocs de treball que es

dedicarà a productes alimentaris i no causarà cap impacte a l'ambient, i permetrà que alguns pagesos puguin compaginar el treball a la terra i a la indústria.

Pregunta.- Que us agradaria inaugurar com alcalde?

Resposta.- La Llar del Jubilat que ja fa temps que s'ha promés, i que em faria molta il·lusió d'inagurar si entro com Alcalde.

Pregunta.- Si aconseguís ser alcalde, quina cosa esteu segur que inagurareu?

Resposta.- Crec que ja hem parlat de prou coses com per a estar content una vegada es realitzin.

Pregunta.- Quin seria el missatge que voldríeu trametre a la gent del nostre poble per demanar el seu suport?

Resposta.- Jo el que sí demanaria al poble és que tothom que tingui dret a vot que

participi a les eleccions, doncs considero que és molt important que tothom expressi la idea política que tingui.

Pregunta.- Quin seria el suport que més agrairíeu a la gent d'Artesa com a alcalde?

Resposta.- Crec que el nostre és un poble d'una gran convivència, i que per haver-hi convivència ha d'haver-hi cultura, crec que hem estat pioners en aquest aspecte, i això em dona una gran satisfacció doncs un poble així és molt fàcil de governar.

Pregunta.- Que oferiu a la gent d'Artesa per a rebre el seu suport?

Resposta.- Ofereixo treballar com fins ara per al poble, sense afavorir els interessos econòmics particulars, una certa continuïtat, i els resultats de l'experiència acumulada en aquest temps.

J.R.S.

BUIT

Una vegada vaig sentir dir que la nit era màgica, i que la Lluna et convidava a somiar; i vaig sentir dir també que els sentiments anaven de gala, i que s'impregnaven de perfums i es mudaven, com si anessin de Festa Major; i dançaven amb els estels i festejaven amb la foscor, en busca d'algun misteri, en busca d'algun amor... i jugaven, i ballaven, i reien i cantaven; però el Sol aviat sortia i els somnis i la màgia de la nit es confonien, i els sentiments s'amagaven de la claror, i tots, tots tornaven a casa, a malviure i refugiar-se en el seu propi cor, un cor hipòcrita, un cor que dia a dia reprimia més el seu sentiment, fent-lo viure en un món de dubtes, confusió, incertesa i mentides, dominat i governat per Sa Majestat la Raó.

Però una nit en que la Lluna enlluernava més que mai,

i els estels ballaven entremaliats, un Sentiment sortí del seu cor, i s'endugué amb ell la Raó, i tots dos es deixaren emportar per la màgia de la nit, i tots dos dançaren amb els estels, i tots dos festejaren amb la foscor, i navegant amb el vent, trabaren un somni, un misteri, un amor; i la nit fou més curta, però més intensament màgica, i els estels foren molt més propers, i la foscor fou la llum de la unió d'aquells dos sentiments que es confonien l'un amb l'altre, jugant, ballant, rient, cantant...

Però la Raó plena d'ira, enveja i impotència en veure's davant d'aquell profund estimar matà el Sentiment. I passaren els dies, i passà el temps, i en son cor no hi trobà sinó la fredor de l'angoixa de no poder trobar cap misteri, cap somni, cap amor, perquè no tenia Sentiment, ja que ell l'havia

mort; i es consumí en la llas-
tima. I una nit quan sortí a
passejar, a contemplar la cla-
ror de la lluna, se n'adonà de
que cada vegada que alçava els
ulls, la lluna fugia, i cada
vegada que empaitava els estels
aquests s'allunyaven més i més,
i així, rebutjat per la màgia i
la fantasia, morí redimit per
la foscor d'una nit buida, i en
el silenci deixà escrites

aquestes paraules:

-Sentiment! Jo t'he mort.
Més sense tu, em sento tan fe-
ble com un estel perdut que es
consumeix en el cel; més sense
tu, em sento tan feble com la
lluna en una nit de boira que
no es pot deixar veure, que no
pot mostrar la seva claror.
Sense tu... no hi sóc, sense
tu... no estimo... i sense
tu... no visc.

Yaiza

LES MONES DE PASQUA

RELAXACIÓ?

Des d'aquí, asseguda en un banc de la Rambla, intento relaxar els meus nervis i apaivagar aquest neguit intern que em té el cor en un puny.

He arribat aquí accidentalment, quan em dirigia de pressa, i quasi sense pair el menjar que tot just feia deu minuts que havia engolit, cap a una altra de les meves obligacions, després d'haver estat privada de llibertat (i tranquil·litat) durant set hores seguides entre quatre parets prestant els meus serveis en profit d'altri.

I, una vegada aparcat el cotxe, he sentit la imperiosa necessitat de descansar, de fugir per una vegada dels deures i de la increïble velocitat a la que transcorren les hores, els minuts, sempre a contrarellotge, mai amb uns instants per a la reflexió, per a estar amb mi mateixa, i pensar, i fruit de la soletat, i assaborir el temps poc a poc, notant el seu pes relaxadament.

He començat a caminar en direcció oposada al meu destí inicialment previst, ràpida, com si m'aconseguissin, sense mirar enrera i sense pensar en les conseqüències de la meva decisió. El sol de maig m'escalfava el cap i sentia una calor ofegant. Per sort feia una mica d'aire i s'emportava les meves cabòries. Poc a poc, he anat afliixant la marxa, i finalment, en arribar a uns bancs on el sol passava torbadament entre les branques d'uns arbres que tot just començaven a vestir-se de verd, m'he assegut, he respirat a fons, i he començat a observar tot el que m'envoltava, deixant de banda paulatinament tot el que em preocupava. I així, veig passar gent pel meu davant, gent de totes menes, nens que juguen i corren de cantó a cantó de la vorera mentre les seves mares els criden i renyen, tot dient-los que si no fan bondat tornaran desseguida cap a casa; ve-

llets amb bastons que parlen i recorden la seva joventut mentre caminen amb pas insegur i feble cap a un futur més feble encara; gent enfeïnada que avança amb pas decidit sense veure més enllà dels seus passos, perduts en els seus objectius; senyores emmidonades i ben empolvorades que passegen tot parlotejant i aturant-se a cada aparador per acabar entrant a la primera cafeteria elegant que troben i atipar-se de xocolata amb xurros, per després al vespre menjar-se un lleuger plat d'espínacs per tal de mantenir la línia corba que ja llueixen; senyors de mitjana edat, panxacontents, que caminen tranquils tot xiulant alguna cançoneta, precedits per un gos que, tot ensumant els racons, els treuen a passeig; parelles de jovenets ensucrats que, inexplicablement, es passen totes les hores del dia passejant, dient-se coses, rient,...

I amb tot això jo esperava que em passés aquest naufragi mental que sentia, on tot fa aigües i res es manté en peu, pensava escoltar el soroll del

vent entre les branques dels arbres i contemplar els ocells que joguinegen recollint molletes de pa del terra i revolant pels jardins urbans.

Però el soroll dels cotxes és massa molest per a deixar-me oblidar que sóc aquí, al mig de la ciutat, arrossegada per les seves presses, les seves normes la seva gent. El cant dels ocells és imperceptible i quasi impossible de sentir si no t'atures a escoltar-lo. Em trobo cansada, però no puc aturar-me. Durant una hora m'he permès de "fruir" de la contemplació del que m'envolta, però ara he de tornar a centrar-me en la meua feina. He pogut faltar durant una hora a les meves classes, però ara he de prosseguir la meua marxa cap a la bogeria i a més he de recuperar l'estona perduda, car aviat serem al juny, amb les seves calors i els seus exàmens de fi de curs, i no hi haurà temps per perdre.

Ah! I a més se m'ha acabat la tinta del bolígraf. Hauré de pensar de comprar-n'hi un altre abans d'entrar a classe.

A.F.S.

NOTES I NOTÍCIES

Inauguració de la llar de jubilats

A finals del mes de març els jubilats i jubilades d'Artesa, varen gaudir de l'obertura i inauguració de la llar de jubilats, local destinat exclusivament per al seu ús, com a lloc d'esbarjo, recreatiu, joc i conversa.

Malgrat que el temps no acompanyés, la pluja no va deturar la presència de molts avis i àvies en aquest esdeve-

niments, que representa per a ells una segona llar.

El local en el qual s'ha ubicat la llar de Jubilats ha estat als baixos de Cal Marquet per la zona que afronta amb el carrer Nou, local que de moment és provisional tot esperant que l'Ajuntament d'Artesa de Lleida pugui construir un edifici de la seva propietat on instal·lar aquesta Llar.

Festes de Setmana Santa

Tal com mana la tradició de l'església catòlica, any rera any s'esdevé el període de la Setmana Santa, que engloben tot un seguit d'actes religiosos i litúrgics.

Dins dels actes que se celebren potser caldria destacar "el Corder Pasqual", que consisteix en la rostida d'un corder a la plaça de l'església la nit del dissabte al diumenge de

pasqua.

També és de destacar enguany el ball que organitzà la Comissió de Festes a càrrec del grup PENNSYLVANIA, el diumenge dia de pasqua o dia de la mona, amb la presència massiva d'infants i adults i amb la gran absència de la gent jove, que va aprofitar aquest cap de setmana llarg per a passar uns dies fora vila.

Modificació de Normes

Artesa de Lleida gaudeix des del dia 20 de desembre del 1989 de la redacció d'unes Normes Subsidiàries de Planejament Urbanístic, que són eina clau per a la bona estructuració i edificació dins el nostre terme municipal.

El temps i l'experiència, però, són els elements determinants de les mateixes i així

s'ha vist necessari procedir a efectuar unes quantes modificacions puntuals a les mateixes.

D'aquesta manera l'Ajuntament d'Artesa de Lleida a la seva sessió del passat dia 18 d'abril va procedir a l'aprovació inicial de les esmentades modificacions, redactades per l'arquitecte Sr. Francesc Arola i Coronas.

Sant Jordi 91

La tradicional Festa de Sant Jordi celebrada arreu de Catalunya el dia 23 d'abril, dia del llibre i la rosa, també vol estar present a la nostra vila, i així com el dia esmentat no és festiu l'Agrupació Cultural la Femosa, que és l'entitat que organitza aquest acte, es veu obligada a celebrar-lo amb antelació.

L'important creiem, és que

no es perdi la tradició i cultura, i les festes populars catalanes, cercant un major àmbit d'actuació i participació possible.

Bàsicament la Festa consistí, en la instal·lació d'una gran parada de llibres de tota mena i de plantes i flors. Com cada any es comptà amb la col·laboració i participació de la gent, que fou força elevada.

Inicien les obres als consultoris

El passat dia 22 de març s'iniciaren les obres als consultoris mèdics municipals. Tal com ja havíem anunciat les obres consisteixen bàsicament en l'arranjament de la zona destinada a dependències de la infermera i en una distribució interna que faciliti la tasca

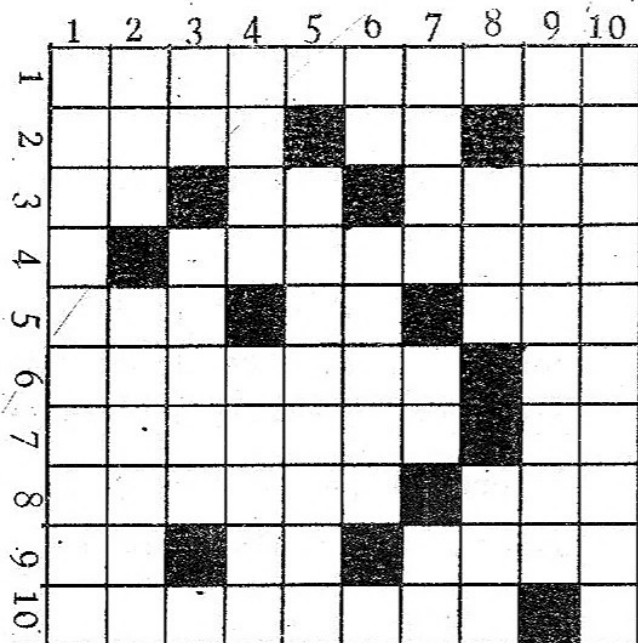
als professionals, i en la instal·lació de calefacció a l'edifici.

L'empresa que realitza les obres és CONSTRUCCIONS LÓPEZ-RIBELLES, d'Artesa de Lleida i es preveu que les mateixes finalitzin a finals de maig.

SANT JORDI, PARADA DE LLIBRES I PLANTES

ENTRETENIMENTS

MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS:

1.- Cantants de teatre o de concert. 2.- Desé dels profetes menors. Vocal repetida. Nom de consonant. 3.- Interjecció negativa. Noranta nou. Al revés, petita obertura per passa-hi el botó. 4.- Vocal. Element en forma de làmina que constitueix l'organ respiratori dels peixos. 5.- Pronom relatiu Al revés, Unió Democràtica. Consonants de raconer. 6.- Que està en unanimitat. Sil.laba que fou substituïda per "do". 7.- Relatiu a la icterícia. Article. 8.- Natural de Siam. Al revés, home comú, que a tot diu que si. 9.- Si es de primera vol dir que es nou. Acabament d'infinitiu. De fora, extern.

10.- Natural d'Eleusis. Consonant.

VERTICALS:

1.- Sistema on mana el cactic. 2.- En alguns països amo, senyor. Relatiu a l'unça. 3.- Al revés, preposició. Persona molt devota. Vocal. 4.- Municipi del Roselló. Pertanyent a Nemea. 5.- Vocal. Cardiraires. 6.- Matricula de cotxe aragonés. Al revés, aire calent del Nord d'Àfrica. Vocal. 7.- Al revés, penya, roca gran. Al revés, nom de consonant. Força Nova. 8.- En romà una. Al revés, colla corrua. Home jove. 9.- Semblant a un utricle. 10.- Tenir-ne prop dels setanta.

T	E	L	E	G	U	L	F	I
I	G	H	T	A	X	T	O	R
S	T	I	R	F	A	D	T	O
V	A	O	V	L	U	E	I	X
I	N	H	O	J	S	C	H	A
C	I	E	B	I	A	T	L	O
A	T	L	E	T	I	S	M	E
D	A	O	A	S	M	E	R	S
I	P	N	H	A	L	E	V	O

SOPA DE LLETRES

Cercant dins d'aquest requadre, en totes les direccions, hi podreu trobar el nom de 10 famosos esports.

SOLUCIONS

T	E	L	E	G	U	L	F	I
I	G	H	T	A	X	T	O	R
S	T	I	R	F	A	D	T	O
V	A	O	V	L	U	E	I	X
I	N	H	O	J	S	C	H	A
C	I	E	B	I	A	T	L	O
A	T	L	E	T	I	S	M	E
D	A	O	A	S	M	E	R	S
I	P	N	H	A	L	E	V	O

- VERTICALS:
- 1.- Cantatrus. 2.- Agen. Fe.
  - Te. 3.- Ca. Ic. Trau. 4.- I.
  - Brangua. 5.- Que. Du. Ren.
  - 6.- Unanme. Ut. 7.- Icteric.
  - Le. 8.- Siamés. Jan. 9.- Ma.
  - Er. Fora. 10.- Eleusini. R.
- HORIZONTALS:
- 1.- Caciquisme. 2.- Aga. Uncial
  - 3.- Ne. Beata. E. 4.- Tuir. Ne-
  - men. 5.- A. Cadirers. 6.- Te.
  - Simun. I. 7.- Quer. Ce. Fn.
  - 8.- I. Rua. Noi. 9.- Utricular.
  - 10.- Setantejar.

LA VELLA DE ROMADRIU

No fa gaire, repassant l'interessant llibre de Josep Espunyes En Calçons d'edicions "El Mall", dins el qual explica entre altres coses, contarelles populars del seu poble de Peramola a l'Alt Urgell. Una d'aquestes rondalles em va sorprendre agradablement per les coses que hi trobava i que em recordaven les dites populars que encara es poden escoltar ben vives a Artesa. Aquí ara, ningú no parla ni sap qui era la "Vella de Romadriu" i això no podem saber si és per causa que aquí mai no se n'ha parlat o perquè, ara, ningú no se'n recorda. A mi no m'estranyaria gens ni mica que en un temps més o menys llunyà aquest conte fos també conegut de la gent d'Artesa, ja que tret del nom i de la història que explica, tota la resta sí que és present dins la memòria dels artesencs, com veurem més avall.

La història de la "Vella de Romadriu", Josep Espunyes més o menys d'aquesta manera (aquí abreujada al màxim per raons òbvies): Al poble de Romadriu, amagat dins les altes muntanyes del Pirineu, hi vivia una vella de mal geni, conca i antipàtica. Aquesta vella queia d'allò més malament a la gent del poble; com més vella es feia més dolenta i inaguantable es tornava. Se'n reia i humiliava els seus veïns sempre i tant com podia. Un any, donant-se-les de més llesta que els altres, deia que seria la primera en treure els seu ramat d'ovelles a la muntanya, i ho deia mofeta amb aquesta cançó: Sóc la vella de Romadriu. Tindrè més de cent borrecs a la muntanya que trauran una mà de banya. Passarà març i marcerol i no em matarà ovella ni borregol.

Engoixats per totes aquestes provocacions, la gent de Romadriu es van reunir en secret i van decidir, entre tots, anar a demanar al Cap-del-dies-del-mes-de-març per donar un escarment a aquella vella impertinent, el qual, després de sentir les explicacions de la gent de Romadriu s'hi va avenir.

I la vella de Romadriu anava dient a tothom:

Passarà març i marcerol
i no em matarà ovella ni Borregol.

Però aquella vegada, una veu li va contestar:

Ja vindrà l'abril
que te'n matarà mil

El mes de març, ja que era a les seves acaballes, veient que no tindria temps d'ajudar la bona gent de Romadriu, se n'anà a parlar amb el seu germà abril per a manllevar-li uns dies:

Abril
gentil:
deixa'm un dia,
deixa-me'n dos
deixa-me'n tres

deixa-me'n quatre
que a la vella de Romadriu
la vull fer permabatre.

I l'abril li contestà:
pren els dies que et convinguin
i fes-ne el que en creguis convenient...

Així que el març va començar a actuar: L'últim dia del seu regnat es va obrir amb una gran bonança, amb un sol clar que escalfava com a l'estiu. La vella de Romadriu pensant-se que el bon temps ja havia arribat, altiva i impacient, marxà amb el seu gros ramat cap a les pastures de la muntanya. Ha!, però els dies d'abril que van seguir foren d'allò més espantosos; vent i neu i temperatures baixíssimes que van agafar al descobert la vella i el seu ramat. La vella no només va perdre tot el ramat sinó que, fins i tot va perdre l'esme. Un matí, la gent de Romadriu la va trobar baixant de la muntanya amb un calder d'aram al cap i cridant:

Al cul me les fotràs
que al cap no podràs!

D'aquesta manera acaba el conte de la "Vella de Romadriu"

Jo no sé si 'aquesta historieta a vosaltres us ha RECORDAT alguna cosa, a mí, particularment m'ha recordat allò de:

Març marçot,
mata la vella
vora del foc.

I quant aquest mes és bo
la veu popular diu:

Març, marçot,
no m'has mort cap ovella

ni cap ovellarot.

I el març, despectivament
contesta:

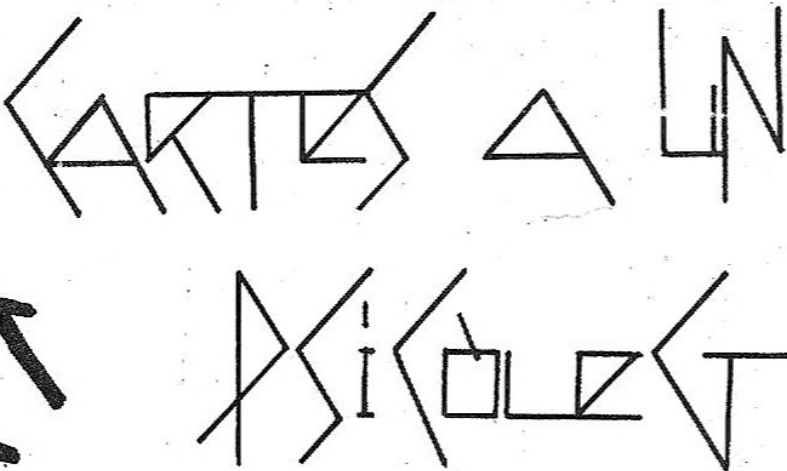
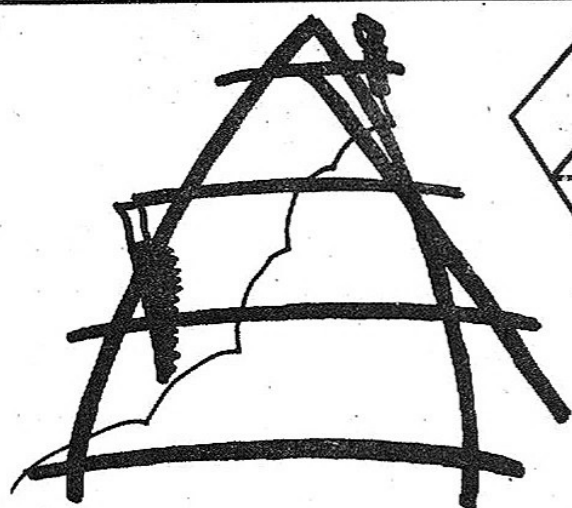
Espera't
que ara ve mon germà abril
i potser te'n matarà més de mil

I és que, en definitiva,
les coses de la memòria col-
lectiva, a tot arreu s'assem-
blen molt.

A. Costafreda

SANT JORDI, PARADA DE LLIBRES I PLANTES

Senyor metge:

No tinc ganes d'escriure aquesta carta. Estic ben fotut.

Recorda que li vaig assegurar tornar-me verdet i parlar-li de l'aigua, els desapropitaments, els excessos, la càrència, la vida que en ella es veu?... doncs ara, maldecaps em fa l'aigua; enguany tant me fot si en sobra, com si en falta.

Del fred vull parlar ara. On és el tant anomenat efecte hivernacle? On és l'increment espectacular de temperatures mitjanes, que feia trontollar l'existència d'antàrtides i altres zones vitals? Ara voldria veure, tots aquells predicadors d'apocalipsi, amb el nas ben gelat. es que ...

Miri, ja sap que sóc de caràcter pacífic, n'hi ha que fins hi tot m'assenyalen com

carallot, doncs l'altre diumenge a la matinada em fonia de ràbia, i ben bé semblava un carreter: tot era merdes, meca-gondeus i altres avemaries.

Cada vegada que hi penso em torna la mala llet; és que era l'hora en què la cosa prometia, tot assenyalava que seria bona la collita, era un somni que és palpava i ...

Maleïts cinc graus sota zero, i també per què no, maleïts blanquilles, goldens, grans smiths, llimoners, etc.

Si visquéssim en una barriada obrera, no els tindriem ara aquests maldecaps i aquestes colagrors. Això és el que hauríem d'haver fet ja fa temps marxar, marxar,... oblidant-nos dels deures familiars, de fer la casa gran, de les espones que cal netejar, del sequestre-ne barat que enguany hem tirat;

tot fora! .

Ja ho veu, encara ara en escriure això he llençat el bolígraf tacant-ho tot, 3 vegades. Estic abatut i violent; quina mala sort!

I tot per un anticicló del carall, que va apartar les bromes i, amb el cel clar i l'aire net, a fer-me patir. I el que més hem fot, és que no sé on he sentit "enguany n'hi haurà que faran fortuna, es forraran". Caram! i la solidaritat?, què

m'importa el benestar dels altres quan a mi em toca el sofrir.

No vull saber res de ningú ni ric ni pobre, només vull saber d'aquella noieta (Adelina et deies?) que prometia tant, era el meu ideal de dona. El fred se la va endur corrent a mitja nit del dissabte, per anar a sulfatar amb pastilla les pomes i peres que es refredaven. Ai, l'emancipació de la dona.

Catxepet.

26 de Maig. Eleccions Locals 1991.

VOTA
**PEL QUE
TU VOLS.**

SOTA LES SALADES

(Sant Pere Màrtir)

El 29 d'abril, diada de Sant Pere Màrtir, el rector beneïa els rams d'olivera per després cadascú portar-los a les seves finques i plantar-los al terra amb la creença que aquell fet protegia les col·lites de les malvestats del llamp i les tempestes. A les cases hom penjava dels balcons i les portes els brots beneïts per tal d'alliberar tota la família dels mals esperits i el mal tamps. Aquesta virtut durava tot l'any, just fins la propera diada, quan es repetia novament l'operació. Els rams guardaven dels llamps i de les tempestes, que la gent atribuïa al poder de les bruixes i els mals esperits que voltaven burletes per tots els espais de les cases i del camp.

Sant Pere Màrtir, conta la llegenda, era un frare dominic

del convent de Balaguer que exercia el càrrec d'inquisidor general de l'Urgell. Segons conta J. Amades (1) "arran de la crema dels convents de l'any 1835 fou trobat el segell de l'inquisidor i fou emprat per encunyar hòsties que la gent del camp posava entre dos paperets perquè es conservessin i les penjava dels rams de l'olivera i altres arbres, disposades en forma de creu enmig de la qual s'aplicava el segell". Els goigs del sant bé reflectien aquests poders.

"El ram que se sol beneir
el dia de la vostra festa
té un poder gran i diví
que pertot es manifesta".

Es creença, també a pagès, i segons acreditades veus dels nostres rodals i de certitud indiscutible, que el llamp sempre respecta els olivers. Ningú

no sap pas el motiu. El poble i humil oliver que, per altra part tan fàcilment pateix els mortífers estralls del fred, prodigiosament es lliura de la rabior ferotge del llamp. Una cosa per l'altra. La natura, tan implacable, se'ns mostra a voltes amb certes febleses que els humans volen aprofitar per tenir-la propícia.

Així, amb la intercessió del sant i l'esquirol oliver, s'anà empenyent lentament el carro de la vida. Mentre es plantava el ram vora dels camps i als balcons de les cases, els semblava que el risc era menys i que feien quelcom per tenir els fets favorables. Què es pot fer més si no creure en sistemes incerts de protecció quan es té tot exposat als canvis més atzarosos de l'atmosfera i el mercat? Avui el progrés, l'evolució, ho ha canviat tot. La gent ha anat deixant de banda els poders del màrtir i del Sant gros per commoure els núvols i enlloc de cantar goigs i alabances, se subscriuen assegurances contra la pedra i s'embadoquen davant el televisor per copsar prediccions men-

tre es vesteixen per l'ocasió segons els consells dels meteoròlegs i les revistes de moda. Bon temps ja no vol dir pluja. Bon temps vol dir neu per poder esquiar a l'hivern o sol per colrar de bronze la pell al mig de l'estiu. Tant és el camp i el patir dels que hi viuen. El temps és d'interès majoritari. És un negoci, un producte que s'anuncia en primícia pel consum televisiu. La gent que viu a munts, que viatja a munts, que es diverteix i fa vacances a munts, en tornar a casa, ja enmig de l'embús, es pregunta preocupat pel temps que farà el proper cap de setmana, delerós per sortir a amuntegar-se de nou. Aquest en definitiva és el seu destí invariable, la seva verdadera natura: la processó, la congregació, el ramat, el gust per l'acumulació. L'humà és un incorregible gregari.

Els temps canvien. Hom que de fet no enyora res, pensa que tot i el filar prim dels meteoròlegs amb el seu desfici pels auguris, i a la pràctica el cel fa el que vol i no escolta ningú més o menys com ha vingut

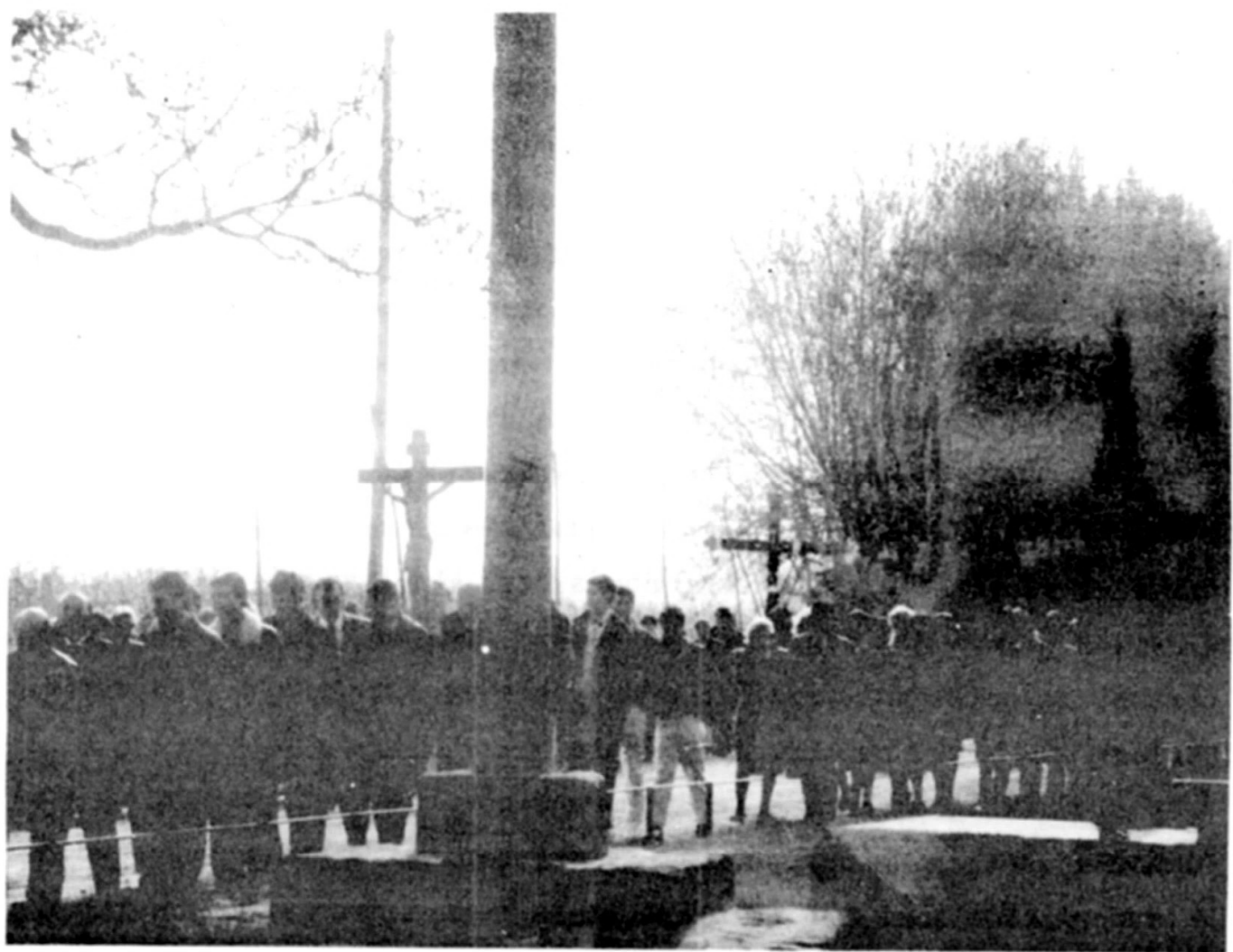
fent sempre. Nosaltres, quan plou, com a Fraga, continuem impertèrrits deixant caure la pluja. Tot i que com diu la di-

ta: "mai no ho fa al gust de tothom", sortosament. Així ho hem trobat, així ho deixarem.

Felip Gallart i Fernàndez

(1) AMADES, J. Costumari Català
Volum III, Editorial Salvat,
Barcelona. Quarta edició, 1986.

SETMANA SANTA, ROSARI L'AURORA

FOLKLORE ARTESENC

«Superticions»

La part del nostre folklore que hem escrit amb més reserves és aquesta en la qual volem intentar parlar de les superticions i això no només perquè és un tema molt delicat, sinó també, i sobre tot, perquè nosaltres no en sabem gran cosa. Moltes de les superticions han anat sempre lligades amb les creences religioses i destriar una cosa de l'altra seria feina d'especialistes. Moltes superticions són només la por a les coses desconegudes, por que a mesura que la ciència avança i ens ho pot explicar amb tota seguretat van desapareixent. D'altres són fruit de la impotència humana davant de moltes coses com, per exemple les pestes i malalties que, per les mateixes causes que les altres també van desapareixent, d'altres, encara, són fruit de sentiments o creences religioses molt rebuscades i que no entrarem en datalls.

La majoria de superticions s'han conservat al llarg de generacions només perquè la gent ha tingut por de fer les coses de diferent manera de com ho havien vist fer sempre; ha estat una mica allò de "val més creure-ho que anar-ho a veure" o dit d'una altra manera, val més creure-ho que comprovar si és cert i tot pel temor que ho sigui i sortir-ne mal parats.

No, no és un tema en el qual ens hi sentim còmodes, més aviat ho escrivim a contracor; només per l'obligació d'encabir-ho dins les planes del "Folklore Artesenc", perquè tot allò que forma part de la cultura i tradició d'un poble és folklore i, les superticions són això: cultura i folklore.

Cal aclarir que les persones que creuen fermament en una cosa d'aquetes no acceptarà mai ni per cap motiu que extracta d'una supertició; allò que ells creuen és cert i per això mateix és

fora de cap dubte.

Hi ha molts tipus de superticions i cada una té les seves variants; podríem dir que cada persona superticiosa té les seves pròpies superticions i per això, pensem, no cal ser primmirats per si ens en deixem cap. De tot això en parlarem d'una manera superficial, sense voler aprofundir-hi massa i sense intentar, ni d'un bon tros, ser exhaustius. Per altra part hem preferit fer-ho en termes pretèrits; com si tot això ja no existís i, és ben bé que moltes coses d'aquestes ja han quedat en el passat.

Per començar parlarem d'aquelles superticions generals, aquelles que gairebé coneix tothom:

Molta gent tenia el número 13 com una xifra fatídica; que portava mala sort. Per exemple: seure 13 en una taula a l'hora de fer un àpat determinava que abans d'un any, una d'aquelles persones, generalment la més gran, moriria. El dia 13 de cada més, era un dia especial de mala estrugança i si coincidia en dimarts era molt pitxor, la dita castellana ho diu ben clar: "En treze y martes, no te cases ni te embarques".

També era de mal auguri que una "meuca" (mussol) cantés unes quantes nits seguides en una mateixa teulada del poble; volia dir que dins de poc temps algú d'aquell carrer moriria.

També es considerava que portava mala sort el tenir un espill trencat dins de casa. Tombar el saler sobre la taula. Veure un gat negre de bom matí o alguns dies seguits a una mateixa hora. Que el broc petit del porró assenyali un començat. Passar pel carrer per sota d'una escala oberta o ropenjada a la paret etc. etc.

Abans que tothom es feia el sabó a casa seva, hom procurava regirar la caldera, amb un bastó, sempre cap el mateix costat, de dreta a esquerra, doncs si es feia al revés es trencava la mà de Nostre Senyor i el sabó no quallava.

Quan accidentalment (o volent) es matava o copejava una sargantilla, un esquixarrobes o un angardaix i a aquest rèptil li quedava la cua separada del cos fent convulsions, se l'havia d'aixafar ben aixafada perquè no fes ganyotes a Nostre Senyor.

.Abans, també, en posar el pa sobre la taula, hom feia la manera que quedés pla, ja que si es posava d'esquena feia patir a Nostre Senyor.

Així com l'oreneta se la considerava el Cel, el mulisec se'l considerava representant del domoni i hom creia que si se'l cremava, blasfemava.

El dia del Divendres Sant no es podia escombrar perquè hom tenia el convenciment que per tot arreu per on passava l'escombra hi sortiria formigues.

Abans, quan la collita de verema era important i gairebé tothom tenia cup a casa seva, a l'hora de trascolar hom procurava no punxar el cup el dia de la setmana en què s'havia escaigut la data de Sant Joan Degollat (el 29 d'agost) perquè si es punxava aquell dia, el vi rajava tèrvol.

Un cas especial de superticins que s'acumulaven en un mateix dia les trobem fent referència a Sant Joan. La nit d'aquest sant és com a màgica i per això la matinada d'aquest dia té tantes virtuts com es vulgui. Moltes coses, però, perquè tinguin els efectes desitjats s'havien de fer amb claró, però abans que sortís el sol, per exemple: si hom tenia verrugues havia d'aprofitar aquesta matinada per a guarir-se-les i per això, en sortir de casa se les havia d'esfregar amb la primera (o les tres primeres, segons els cassos) herba (qualsevulla) que trobava. Hom anava a collir per a penjar a l'estable l'herba (sotacristos) que guardaria als animals de mal de ventre durant tot l'any. Així mateix hom anava a lligar un tros de corda als troncs dels noguers perquè aquests tinguessin les nous plenes i sense cucs. D'altra gent feia una filera de cops de destrat als troncs de les pomeres perquè, al seu temps, no deixessin caure les pomes. etc etc.

Una de les superticions locals més característiques (i que no sabem si té paral·lels en cap més poble) era el costum de no matar mai el porc en dilluns, doncs hom creia que si es matava en aquest dia, abans d'un any moriria el cap de casa. La gent deia que amb això no hi creia, però tothom matava el tossino un altre

dia.

Una altra creença curiosa era que quan s'anava a l'hort i es mirava si les meloneres (però també les carabasseres) ja començaven a fer melons, aquests es podien mirar i tocar, però no es podien assenyalar amb el dit, doncs si es feia, tant els melons petits com els carabassons i carabasses es neulaven.

Les serps, com els gats, es considerava que tenien set vides i per això matar una serp era tan difícil. Hom pensava que per a matar una serp amb facilitat s'havia de fer amb una canya, doncs les canyes eren com un verí per a les serps.

Per tenir a casa sempre un bon vinagre, a l'hora d'anar-hi afegint el vi, s'havia de procurar que fos en divendres, doncs si se li afegia en altre dia el vinagre perdia tota la seva agró.

Quan alguna persona tenia nafres en algun lloc del seu cos se les feia llepar per un gos, doncs els gossos que es netegen les seves ferides també guarien les nafres de les persones.

Quan en alguna casa tenien la mula o un altre animal d'aquestes característiques, amb un mal de ventre molt fort que hom tenia por que reventés, se l'agafava per la brida i se'l feia caminar per vora la pleta, doncs es pensava que l'olor del fem de les ovelles curava l'animal.

Hom tenia cura de no treure mai les taranyines de l'estable, per moltes que n'hi hagués perquè hi havia la creença que aquestes protegien els animals de moltes malalties.

Abans, al temps de collir ametlles, quan aquestes s'esquetllaven (es pelaven) totes amb les mans, de tant en tant (però més clares que els pasqües) en sortia una de bessona que, els artesencs en deien "ametlla queixalera", aquesta o aquestes es guardaven sempre com amulet per a protegir-se del mal de queixals. Aquestes ametlles que vagament recorden la forma d'un queixal humà es creia que tenien la virtut de guardar de mal de queixals al qui la portés a sobre.

Hom creia que pel mal de queixals també anava molt bé el guardar el que semblava una mena d'eruga grossa, però seca, que és

trobava tot sovint enganxada a alguna pedra o soca d'un arbre. Aquesta cosa que tenia la forma d'una oliva grossa aixafada i de color terrós i de tacte aspre de suro tou i que no és res més (encara que la gent ho ignorés), que el munt d'ous ibernants de la "mantis religiosa" insecte que els artesencs coneixem coma "plegamans". Aquesta cosa, per fer els efectes desitxats, no l'havia d'agafar el malalt mateix, sinó que algú altre, sense que ell se n'adonés, li havia de posar a la butxaca o en algun altre indret del vestit; si l'interessat se n'adonava, aquest amulet perdia tota la seva eficàcia.

I per acabar voldríem dir que a nosaltres ens sembla que hauríem de considerar superticions moltes coses relacionades amb els cultius i les llunes; èpoques i maneres de fer això o allò dins l'agricultura, ja que moltes d'aquestes coses i segons les comarques van variant i no per culpa de les llunes, sinó pels costums de la gent de cada lloc.

oooooooooooooooooooooooooooo

I seguirem, si Déu vol, parlant del folklore artesenc en aquest fulls, però de temes dins els quals ens hi trobarem més còmodes i segurs.

A.C.

